

„Taina Spovedaniei” și „Mărturisirea Păcatelor”

Betuel VARARU, Th.M.

Prima întâlnire semestrială a STS Baptismos
19 decembrie 2011
Biserica creștină baptistă „Golgota” București

Dialogul interconfesional în general, și mai specific, între ortodocși și evanghelici este dificil de purtat. Necunoașterea și caricaturizarea teologiei celorlalți este unul din motivele pentru care această discuție nu poate fi foarte rodnică astfel că, fiecare are o imagine cel puțin deformată despre crezurile sau doctrinele din tabăra adversă, mai apoi argumentele sunt folosite potrivit cu acea imaginea deformată. Un impediment în înțelegerea unei imagini corecte a doctrinei celuilalt este cunoașterea doctrinelor prin practică și implicațiile ei concrete, reale asupra enoriașilor. Așadar este una să se poarte un dialog cu cei ce fac „teologie înaltă” și cu totul altceva este să se urmărească cum sunt implementate aceste doctrine în viața bisericească, sau realitatea faptică, cum s-ar spune.

Subiectul tratat în lucrarea de față, reprezintă o temă care este cu siguranță specifică ortodocșilor, dar care este aplicată și de către protestanți, într-o anumită măsură. În acest răspuns plec de la premisa că sunt multe asemănări între „taina spovedaniei,” așa cum este învățată în biserica răsăriteană și „pocăința” predicată în bisericile evanghelice, dar că există și câteva diferențe serioase de înțelegere și „procedură” cu privire la locul și practicarea lor, după cum vom vedea puțin mai jos. Așadar aici vom încerca o asemănare între „taina spovedaniei” la ortodocși și „mărturisirea păcatelor” sau pocăința la evanghelici, bineînțeles semnalând diferențele vrednice de menționat.

1. Asemănări între „taina spovedaniei” și „mărturisirea păcatelor”

Mai întâi ne vom ocupa de asemănările care se găsesc între, pe de-o parte, „taina spovedaniei” așa cum este ea înțeleasă și aplicată de ortodocși, și, de altă parte, „mărturisirea păcatelor,” susținută de evanghelici.

1.1. Și unii și alții înțeleg necesitatea pocăinței în procesul de mântuire.

Mesajul lui Isus Cristos încă de la începutul lucrării Sale pe pământ a fost: „pocăiți-vă și credeți în Evanghelie”(Marcu 1:14). Cele două condiții ale mântuirii sunt cele două cerințe nedespărțite una de alta, și anume pocăința și credința. Nu se poate credință fără pocăință, și nici pocăință fără credință.

Referitor la pocăință textul grecesc ne oferă doi termeni. Primul este *μετανοία*, care înseamnă o schimbare de direcție, o întoarcere înspre Dumnezeu. Verbul *μετανοέω* înseamnă a-ți schimba mintea, a te întoarce.¹ Cel de-al doilea termen este *ὁμολογέω*, care înseamnă a mărturisi, a fi de acord în unanimitate, a spune același lucru,² iar în contextul pocăinței este vorba de a fi de acord cu Dumnezeu în ce privește păcatul și a-l mărturisi. Taina spovedaniei este legată mai mult de cuvântul acesta din urmă, și anume *ὁμολογέω*, care descrie necesitatea mărturisirii păcatelor din partea celor credincioși. Atât evanghelicii cât și ortodocșii sunt de acord asupra faptului că păcatele trebuie mărturisite. Diferențele apar atunci când ne focalizăm asupra felului în care se face mărturisirea, cui i se face mărturisirea și conceptul de sacrament.

1.2. Și unii și alții înțeleg importanța căinței autentice în procesul de mărturisire

De cele mai multe ori teologia ortodoxă a fost înțeleasă greșit de către evanghelici, crezând că viața bisericească se restrânge la săvârșirea unor ritualuri, a liturghiei care se face fără ca participanții să fie implicați într-un mod personal în închinare. Acest punct de vedere este uneori îndreptățit prin faptul că majoritatea enoriașilor ortodocși au o credință nominală și puțini sunt cei ce au dezvoltat o viață spirituală personală în cadrul bisericii. Însă același pericol este valid și pentru evanghelici. Oricum, aceasta nu înseamnă că, în cadrul spovedaniei, teologii ortodocși nu vorbesc despre o căință autentică, socotindu-l doar ca pe un simplu ritual ce trebuie îndeplinit. Dar de ce e necesară mărturisirea păcatelor pentru iertarea lor? De exemplu, Tertulian a observat că Dumnezeu nu cere mărturisirea păcatelor pentru că nu le-ar cunoaște, ci pentru că mărturisirea lor e un semn de căință reală și mărește căința³. Modalitatea prin care trebuie făcută spovedania din perspectivă ortodoxă, este următoarea:

Mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului trebuie să fie:

- a) *Completă*, adică să cuprindă toate păcatele săvârșite după botez sau, mai exact, de la ultima spovedanie, și să nu ascundă nimic din cele făptuite;
- b) *Sinceră* și făcută de bunăvoie;
- c) *Secretă* (făcută în taină);

¹*The Exegetical Dictionary of the New Testament* (vol, II), p. 415.

²Idem., p. 517.

³Liber de poenitentia, cap. 9, P.L., I, col. 1354: “Exomologesis est qua delictum Domino nostro confitemur non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione poenitentia nascitur”.

d) *Cu umilință și cu zdrobire de inimă*, adică cu părere de rău pentru păcatele săvârșite și cu dorință sinceră de a nu le mai face. Simpla mărturisire sau înșirare a păcatelor fără pocăință adevărată și fără hotărâre de îndreptare nu aduce iertarea păcatelor, căci zice Domnul: „*De nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel*” (Luca 13:5). Totul este ca, de la o mărturisire până la alta, creștinul să se ostenească a-și îndrepta cât mai mult viața, desăvârșindu-se mereu în virtute.⁴

Se vede clar că accentul pus este o pocăință reală, adevărată, însoțită de o hotărâre de îndreptare, fără de care simpla înșirare de păcate este nefolositoare.

Se știe bine că evanghelicii pun accentul pe o viață de pocăință interioară care se reflectă și în exterior. Ei s-au ferit de orice formă ritualicistă tocmai cu scopul de a nu periclita autenticitatea pocăinței credinciosului prin evitarea completă a ritualului. Se poate spune că în cadrul bisericilor evanghelistice este un interes scăzut pentru mărturisirea păcatelor în fața slujitorilor sau în fața bisericii, socotind că mărturisirea înaintea lui Dumnezeu este suficientă. Dar în nici un caz nu se exclude mărturisirea păcatelor în fața altora. Mai mult, în multe biserici evanghelice se pune un accent deosebit pe mărturisirea reciprocă a păcatelor și darea de socoteală conform îndemnului din Epistola lui Iacov, 5:16.

1.3. Și unii și alții primesc iertarea în urma mărturisirii pe baza jertfei lui Isus Cristos

Mărturisirea păcatelor are scopul de a recunoaște păcatul ca păcat și de a renunța la el, în urma lucrării de convingere a Duhului Sfânt asupra credinciosului, dar și de a căpăta iertarea oferită în dar de Isus Cristos. Un text reprezentativ din Scriptură este 1 Ioan 1:9: „Dacă ne mărturisim păcatele, El este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească de orice nedreptate.” Cele două tabere sunt de acord asupra faptului că nimeni altcineva nu este în măsură să ierte păcatele decât Dumnezeu. Și nu există nicio altă bază prin care păcatele sunt iertate decât pe baza jertfei ispășitoare a Fiului lui Dumnezeu, Domnul Isus Cristos. În această privință nu există nicio dispută. Acest adevăr este afirmat deopotrivă de biserica ortodoxă cât și de biserica evanghelică.

Evanghelicii trebuie să înțeleagă că, în perspectiva ortodoxă, atunci când un om se spovedește, el nu obține iertare din partea preotului, ci iertarea este primită din partea lui Dumnezeu. Preotul este reprezentant al lui Dumnezeu, care afirmă iertarea pe care o dă Dumnezeu. Despre dreptul preotului de a rosti iertarea în Numele Sfintei Treimi ne vom ocupa în cele ce urmează, dar deocamdată trebuie subliniat faptul că nu se presupune că iertarea este acordată de preot, deși în prezența lui se face spovedania și el rostește cuvintele „te absolv de păcatele tale”.

Preotul proclamă iertarea de păcate, „apoi cel ce se spovedește pleacă capul sub epitrahil, iar preotul îi citește rugăciunea de dezlegare: «Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu

⁴Învățătura De Credință Creștină Ortodoxă (România: Apologeticum, 2006), p.186.

harul și cu îndurărilor iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule.”⁵ Arhimandritul Cleopa spune că „pocăința este taina prin care Dumnezeu iartă, prin duhovnic, păcatele creștinilor care se căiesc sincer și se mărturisesc înaintea preotului.”⁶ Așadar, aici preotul sau duhovnicul ia parte la mărturisirea păcatelor celui ce se pocăiește. Nu lui i se mărturisește, pentru că nu este vorba de vreo ofensă adusă preotului. Datoria duhovnicului este de a-l conduce pe păcătos la crucea lui Cristos și la iertarea primită prin credință.

Aspectele asupra cărora ne vom opri în continuare sunt obiecțiile aduse doctrinei despre taina spovedaniei.

2. Obiecții aduse concepției de taină în procesul spovedaniei din perspectivă evanghelică

Atunci când vorbește despre taina spovedaniei și despre rolul preotului ca succesor în linia apostolică prin care poate fi mijlocitorul harului, Dumitru Stăniloae spune că

e o putere pe care le-a făgăduit-o Iisus ucenicilor de mai înainte, pregătindu-i pentru acest dar: „Adevăr grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18:18). În sensul că Cel ce iartă prin preoți este Hristos însuși, trebuie să înțelegem cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Câte le fac preoții jos le întărește Hristos Sus, și judecata robilor o confirmă Stăpânul”. Căci spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Ei au fost ridicăți la această putere, întrucât s-au mutat mai înainte în cer și au depășit firea omenească și s-au eliberat de patimile noastre”. Adică preoții înșiși s-au mutat la cer, unindu-și judecata lor cu judecata lui Hristos, într-o totală libertate de patimi și de necăutare la fața omenească, sau lăsând judecata lui Hristos să se exprime prin ei.⁷

Mărturisirea păcatelor față de o persoană duhovnicească, față de un slujitor, este, în esență bună și acceptată de către evanghelici, chiar pusă în practică. Iar dacă accentul practic este slab, atunci cu siguranță bisericile evanghelice au nevoie de o înprospătare și reevaluare în ce privește mărturisirea păcatelor. Așadar, spovedirea este întemeiată pe Cuvântul lui Dumnezeu și de necontestat. Dar ceea ce este problematic în ce privește înțelegerea acesteia de către biserica ortodoxă și practica lor este ideea de „taină,” echivalentul „sacramentului” în teologia catolică. Biserica Ortodoxă acordă un loc important tainelor în economia mântuirii ca mijloace prin care se înfăptuiește această unire cu Cristos. „E încrederea că Duhul dumnezeiesc poate lucra prin mijlocirea spiritului omenesc asupra materiei cosmice în general și asupra altor persoane.”⁸ În taină rolul principal îl deține preotul ca reprezentant al bisericii prin care lucrează Duhul Sfânt. Ceea ce înseamnă că doar el și numai el trebuie să ia parte la oficierea tainei pentru ca ea să fie valabilă, deoarece a fost hirotonisit pentru aceasta

⁵Idem., p.173.

⁶Cleopa Ilie, Călăuză în Credința Ortodoxă (București: Ed. Episcopiei Române, 2006), p.250.

⁷Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă (București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, 1997), p.83.

⁸Idem., p. 4.

de către arhimandriți, iar în felul acesta există continuitate în succesiunea apostolică din momentul în care Domnul a suflat Duh Sfânt peste ei și le-a dat autoritatea să ierte păcate. Textul de bază se găsește în Ioan, capitolul 20. Mai există textul din Matei 18:18 în care este subliniată autoritatea bisericii în cazurile de disciplină. Pe baza acestor verstete singulare din Scriptură ortodoxii au dezvoltat spovedania ca pe o taină oficiată doar de preot.

Un prim argument care respinge această interpretare este faptul că deși găsim scris despre mărturisirea păcatelor în Noul Testament, nu avem niciun exemplu concret în care un credincios își mărturisește păcatele unui slujitor. Că acesta trebuie să fie ordinar este și mai puțin susținut, Știm că preoția vechitamentară nu își găsește aceeași continuitate în Noul Testament. În Noul Testament Dumnezeu declară pe toți credincioșii săi un popor de preoți (1 Petru 2:9). Prin urmare avem de-a face cu preoția universală a tuturor credincioșilor născuți din nou care au intrat în legământ prin credința în Domnul Isus Cristos în biserică. Bineînțeles acest lucru este respins cu vehemență de către bisericile tradiționale (ortodoxă și catolică), traducând majoritatea termenilor din Noul Testament care se referă la „presbiter” cu „preot”. Succesiunea apostolică prin hirotonisire nu își are fundament scriptural și nu avem nicio învățătură clară cu privire la o asemenea chestiune importantă. Profesorul Stăniloae vorbește despre alegerea preoților de către biserică și doar calitatea lor de a iniția taina spovedaniei:

Numai persoanele alese de Hristos într-un mod obiectiv verificabil, cum au fost aleși și apostolii, pot avea și pot exercita puterea lui Hristos cu seriozitate și pot fi luați în serios de ceilalți în exercitarea ei, având atât cei aleși, cât și ceilalți în acest fapt garanția obiectivă că ei au fost aleși de Hristos. Garanția aceasta o au în faptul că cei aleși au fost arătați ca atare de către Duhul Sfânt printr-un act de consacrare săvârșit în Biserică și garantat de Biserică, prin invocarea Acestuia de către un episcop ca altă persoană consacrată în ea, până la apostoli. Numai așa se poate verifica obiectiv că o persoană omenească nu și-aluat de la sine puterea lui Hristos de a ierta păcatele. Numai așa se pot evita contestările unor persoane alese de Hristos, în mod verificabil, de a putea exercita această putere; numai așa se poate evita pretenția neverificabilă a unora că au primit puterea de la Hristos. Căci altfel ar putea pretinde toți credincioșii că sunt investiți cu puterea iertării. Dar în acest caz, iertarea reciprocă ar putea cădea într-un exercițiu de complezență. Cum s-ar putea trage o frontieră între credincioșii care iau în serios exercitarea acestui act, cu cei ce nu-l iau în serios, sau fac din el un temei de complezență sau de resentiment?⁹

Un al doilea argument împotriva spovedaniei față de preot ordinar este de ordin istoric. Doar în secolul III se tratează pe larg mărturisirea păcatelor și primirea iertării prin preot. Acest lucru îl realizează Sfântul Ciprian. Până la el, deși avem de-a face cu mărturisirea păcatelor, nu găsim rolul exclusiv al preotului în mărturisire. Așadar nu se poate spune despre biserica primară că a practicat sau a învățat taina spovedaniei oficiată doar de slujitorul cu calitatea de preot. Avem în Scriptură mărturisiri de păcate unii față de alții (Iacov 5:16) și mărturisiri în

⁹Idem., p. 84.

public (Fapte 19:18), dar nu avem nimic legat de confesiuni față de un slujitor special, care a primit această stafetă în succesiunea apostolică.

În încercarea de a portretiza caracterul celor în măsură să officieze taina spovedaniei, profesorul Dumitru Stăniloae vorbește despre preoți ca fiind într-o totală libertate de patimi și de necăutare la fața omenească, sau lăsând judecata lui Hristos să se exprime prin ei, citându-l pe Ioan Gură de Aur. Dar acest lucru nu este scriptural. Chiar și apostolii s-au confruntat cu păcatul chiar după coborârea Duhului Sfânt. Un exemplu este Petru care a căzut în lațul ipocriziei, iar Pavel l-a mustrat în fața tuturor. Petru este cel care se presupune de către biserica catolică că deține cheile împărăției lui Dumnezeu. Și totuși Petru cade în această capcană și nu este chiar complet liber de patimi și „necăutare la fața omenească.”

Cel de-al treilea argument împotriva unei practici de genul spovedaniei față de un slujitor ordinar este că Scriptura pare să sugereze o abordare diferită a mărturisirii păcatelor. În cazul păcatului lui Simon Vrăjitorul din Fapte 8, când acesta a încercat să cumpere darul Duhului Sfânt cu bani, după ce Petru a identificat acest păcat, i-a spus: „pocăiește-te dar de această răutate a ta, și roagă-te Domnului să ți se ierte gândul acesta al inimii tale, dacă este cu putință” (Fapte 8:22). El a fost provocat la pocăință și rugăciune nemijlocită înaintea lui Dumnezeu.

Cel de-al patrulea argument este împotriva rostirii de absolvire a păcatului de către preot. După cum am văzut, preotul rostește absolvirea în urma spovedaniei penitentului. Deși se susține că nu preotul este cel ce iartă păcatele, ci Dumnezeu, totuși se crede că legarea și dezlegarea despre care se vorbește în Matei 18:18 se referă la faptul că Dumnezeu iartă păcatele *prin* preot. Mulți practicanți ai spovedaniei recunosc că se simt ușurați și iertați la rostirea absolvirii de către preot. Ei spun că preotul este un reprezentant vizibil al lui Dumnezeu și că rostirea absolvirii îi ajută să creadă că păcatele le-au fost iertate. Problema cu această abordare este că încurajează la mijlocirea unei terțe persoane în relația cu Dumnezeu. Astfel credința penitentului nu se mai bazează pe mărturia Duhului Sfânt că este iertat, ci pe vorbele preotului.

De-a lungul istoriei spovedaniei s-a deformat de la înțelegerea primară a ei și i s-a atașat tot felul de alte practici (preotul hitoronit, canoane pentru pocăință, bani) menite „să ajute,” în timp ce adevărul Scripturii a fost tot mai sufocat. Deși nu este vorba de Biserica Ortodoxă, ci de cea Catolică, împotriva căreia s-a declanșat Reforma în secolul al XVI-lea, vom cita câteva puncte care au de-a face cu spovedania, din cele „nouăzeci și cinci de teze” prin care Martin Luther, pornit împotriva felului în care biserica răspândea penitențe și se folosea de această taină. Iată primele șapte¹⁰:

1. Când a spus: „Poenitentiam agite”, Domnul și Stăpânul nostru Isus Cristos a vrut ca întreaga viață a credincioșilor să fie caracterizată de pocăință.

¹⁰http://ro.wikipedia.org/wiki/Cele_95_de_teze, accesat la data de 10.02.2011.

2. Acest cuvânt nu poate fi înțeles în sensul de penitență sacramentală, adică, mărturisirea și răscumpărarea, care sunt administrate de preoți.

3. Totuși, el nu înseamnă doar pocăința launtrică; nu există nici o pocăință interioară care nu se manifestă în exterior prin diferite umiliri ale trupului.

4. Prin urmare, pedeapsa [păcatului] continuă atâta vreme cât continuă ura față de eu, deoarece aceasta este adevărata pocăință interioară și ea continuă până la intrarea noastră în împărăția cerurilor.

5. Papa nu intenționează și nu poate să retragă nici o altă pedeapsă, în afara acelor pe care le-a impus el însuși fie prin propria autoritate, fie prin autoritatea Canoanelor.

6. Papa nu poate să ierte nici o vinovăție, cu excepția faptului de a declara că ea a fost iertată de Dumnezeu și prin consimțământul față de iertarea dată de Dumnezeu, deși, desigur, papa poate acorda iertarea în cazurile care sunt rezervate judecății sale. Dacă dreptul lui de a acorda iertarea în asemenea cazuri ar fi disprețuit, vinovăția ar rămâne întru totul neiertată.

7. Dumnezeu nu iartă vinovăția nici unui om pe care nu l-a umilit în același timp în toate lucrurile și nu l-a condus la supunerea față de locțiitorul său, preotul.

Pocăința este o stare continuă, un stil de viață caracterizat printr-un proces de sfințenie a celui ce se întoarce la Cristos și nu acte simple de penitență sacramentală, cu toate că ea nu exclude mărturisirea reciprocă a păcatelor în comunitatea de credincioși. Însă iertarea este primită doar prin pocăință autentică și credință în Isus Cristos după mărturisirea păcatelor și siguranța acestei iertări o dă mărturia Duhului Sfânt care este în credincios.

În concluzie, taina spovedaniei, din perspectivă ortodoxă, are câteva aspecte bune, însă metodologia ei se bazează mai degrabă pe Tradiție decât pe Scriptură.